

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Науково-теоретичні основи психологічного консультування

Семінарське заняття № 1-2 (4 год) Психологічна модель консультування

План обговорення

1. Сучасні підходи до визначення змісту консультування.
2. Мета та завдання психологічного консультування.
3. Відмінні риси психологічного консультування від психотерапії.
4. Види психологічного консультування.
5. Екосистема психологічної допомоги у сфері освіти.
6. Принципи психологічного консультування.
7. Професійна позиція консультанта відносно клієнта.
8. Умови ефективної консультативної допомоги.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Каліна Н.Ф. Психотерапія. Київ. 2010. С. 7-19.
2. Проєкт «Екосистема психологічної допомоги у сфері освіти» <https://www.mentalhelp.in.ua/>

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: навч. посіб. Київ : Четверта хвиля, 2004. С.8 – 26.
2. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції. Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. 384 с.
3. Магдисюк Л. І., Федоренко Р.П. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 8-23, 46-49.
4. Михальченко Н.В. Психотерапія з психокорекційною роботою. Навч.-метод. посіб. Автор-упорядник Михальченко Н.В. Миколаїв, 2018. С. 8-24.
5. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева на ін. Підручник. Київ : Либідь, 2013. С.267-272.
6. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція : навч. посіб. Київ : Ваклер, 2007. С.13-52.
<http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%A6%D0%B8%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BA%D0%86%D0%9C..pdf>
7. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Київ, 2004. С. 4-6, 9-21. https://lkkeip.at.ua/_id/1/146_up_31.pdf

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Каліна Н.Ф. Психотерапія. Київ. 2010. С. 7-19.
2. Мушкевич Мирослава. Моделі психологічного консультування та психотерапії сім'ї. *Психологічні перспективи*. 2022. Вип. 40. С.121–135.
<https://psychoprospects.vnu.edu.ua/index.php/psychoprospects/article/view/840/632>
3. Проєкт «Екосистема психологічної допомоги у сфері освіти» <https://www.mentalhelp.in.ua/>
4. Айви А.Е., Айви М.Б., Саймэн-Даунинг Л. Психологическое консультирование и психотерапия. Методы, теории и техники: практическое руководство. М. : Проект, 2006. С. 28 – 31.
5. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования. СПб. : Питер, 2000. С. 13 – 27.

6. Кочюнас Р. Психологическое консультирование. Групповая психотерапия. М. : Академический Проект ; ОППЛ, 2019. С. 9-15.
7. Шостром Э., Браммер Л. Терапевтическая психология. Основы консультирования и психотерапии. СПб. : Сова; М. : Эксмо, 2002. С. 15 – 44, 164 – 17.

Запитання для самоконтролю, роздумів і дискусії

1. Які позиції існують щодо визначення “психологічного консультивання”?
2. Що таке психологічна допомога? Назвіть основні види психологічної допомоги.
3. За якими суттєвими ознаками відрізняється психологічне консультивання від інших видів психологічної допомоги?
4. Як схематично можна зобразити взаємозв’язок між психологічним консультиванням і психотерапією?
5. Сформулюйте універсальні цілі консультивання.
6. Визначте мету процесу консультивання й мету клієнта в консультиванні.
7. За якими критеріями визначають види психологічного консультивання?
8. Схарактеризуйте засадничі принципи психологічного консультивання.
9. Визначте основні умови, що забезпечують ефективність консультивання.

Завдання для самостійної роботи

I. Практичні завдання:

а) наведіть приклад звернення потенційного клієнта по психологічну допомогу; користуючись відомою класифікацією, визначте вид психологічного консультивання;

б) виокреміть проблемні питання та виклики, з якими стикаються у роботі практичні психологи та соціальні педагоги у закладах освіти, на основі перегляду відеоматеріалу стратегічна сесія «Удосконалення діяльності фахівців психологічної служби» <https://www.youtube.com/watch?v=gGRizRq7OSQ>

в) ознайомтеся з Проектом «Екосистема психологічної допомоги у сфері освіти» (2022) <https://www.mentalhelp.in.ua/> і підготуйте виступ (повідомлення) про власний досвід набуття навичок, які надає можливість отримати цей проєкт.

II. Навчальне завдання: дайте власний метафоричний опис наступним основним поняттям практичної психології: консультивання, консультиант, клієнт. Зобразіть їх графічно чи у формі малюнка.

III. Гносеологічні завдання:

а) підготуйте цитати і/або передайте зміст висловлювань відомих психотерапевтів про психологічне консультивання й психотерапію;

б) запишіть висловлювання відомих філософів, які відповідають принципам психологічного консультивання;

в) обміркуйте теми й запитання для дискусії;

IV. Дидактичні завдання:

Дайте відповіді на запитання запропонованого нижче експрес-тесту.

ЕКСПРЕС-ТЕСТ

1. Виберіть правильні варіанти відповідей.
Видами психологічної допомоги є:
а) психотерапія;
б) психокорекція;
в) профорієнтація;
г) всі відповіді правильні.
2. Вкажіть “так” чи “ні”.
Філософія консультивання передбачає повну відмову від концепції хвороби.
3. Замість крапок вставте пропущені слова.

„Індивідуальне консультування – це вид спеціально організованого ..., у процесі якого ... допомагає ... дослідити і прояснити свою, актуалізувати додаткові сили і здібності, щоб знайти вихід із складних для нього обставин” (С.Васьківська).

4. Назвіть спільне поняття, що об'єднує наступні положення:
 - а) надання психологічної інформації;
 - б) активізація психічних ресурсів клієнта;
 - в) професійні підтримка і порада;
 - г) вироблення адекватних форм поведінки в різних життєвих ситуаціях та ін.
5. Замість крапок напишіть пропущені слова.
... .. – це рольова стратегія, яку обирає ..., будуючи стосунки з

Семінарське заняття № 3 (2 год) **Особистість консультанта. Етика і відповідальність**

План обговорення

1. Етичні засади діяльності консультанта в Україні.
2. Зарубіжний досвід встановлення стандартів психологічної діяльності консультантів.
3. Модель ефективного консультанта.
4. Індивідуальний стиль консультування.
5. Порівняльна характеристика кваліфікованого і некваліфікованого консультанта.
6. Феномен професійного вигорання.
7. Види та організація супервізії консультування.
8. Рівні фахової підготовки психолога-консультанта.
9. Професійна ідентифікація.

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник . К.: Четверта хвиля, 2004. С.8 – 26.
2. Магдисюк Л. І., Федоренко Р.П. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 23-31, 57-65.
3. Основи психологічного консультування (лекційний курс). Навч.-метод. посібник для студентів спец. «Практична психологія» Укладачі Б.А. Якимчук, І.П. Якимчук. Умань, 2019. С.20-47.
4. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева на ін. Підручник. Київ : Либідь, 2013. С.49-58, 236-249, 393-402, 504-510.
5. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. Київ, 2007. С.64-80.
<http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%A6%D0%B8%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BA%D0%86.%D0%9C..pdf>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Етичний кодекс Української Спілки психотерапевтів <http://upu.in.ua/upu/9-upu/6-etychnyy-kodeks-ukrainskoi-spilky-psykhoterapevtiv>
2. Горбунова В.В. Етичні дилеми у практиці психологічної допомоги. *Практична психологія та соціальна робота*. № 8. 2008. С. 3-5.
3. Климчук В.О. Психологічна деонтологія: етичні кодекси. Хрестоматія. 2005. 88 с.
4. Паркулаб О.Г. Екзистенційна позиція консультанта як професійний вибір. *Психологія особистості*.
5. Ялом І. Брехуни на кушетці. Психотерапевтичні оповіді. Харків, 2018. 384 с.
6. № 1 (8), 2017. С. 183-197. <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/po/article/view/3146/3582>
7. Кочюнас Р. Психологическое консультирование. Групповая психотерапия . М. : Академический Проект; ОППЛ, 2019. С.24 – 45.

8. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования. СПб : Издательство Питер, 2000. С. 13 – 27.

Запитання для самоконтролю, роздумів і дискусії

1. Порівняйте етичні засади діяльності консультанта в Україні та за кордоном.
2. Як ви розумієте основні цінності консультанта – цілісність, неупередженість і повага?
3. Визначте і проаналізуйте основні риси професійної діяльності кваліфікованого і некваліфікованого психолога.
4. Як ви гадаєте, чи існує щось таке, що заважає вам стати ефективним психологом?
5. Як ви розумієте метафоричне висловлювання Дж.Бюджентала “я-як-інструмент”?
6. Розкрийте зміст поняття “синдром вигорання”.
7. Що таке супервізія консультивання?
8. Як розрізняють поняття “професійна ідентифікація” та “самооцінка професійно значущих якостей”?
9. Як ви гадаєте, чи є у вас особисті якості, необхідні професійному психологу?
10. Як ви розумієте метафору К.Роджерса – “увійти у шкіру клієнта”?
11. Що для вас означає самопізнання?
12. Які особистісні якості повинні домінувати у того, хто обрав один із напрямів професійної психологічної діяльності – викладання психології, науково-дослідна робота, практична психологія.

Завдання для самостійної роботи

I. Дидактичні завдання:

1. Визначте, до якої категорії професійних знань належать наступні твердження консультанта:

- “немає однакових людей”;
- “які батьки, такі й діти”;
- “будь-яка людина, у тому числі й дитина, має право на таємницю”;
- “не нашкодь”;
- “деяких клієнтів слід вчити правильно жити”;
- “особисті проблеми консультанта не впливають на стосунки з клієнтом”;
- “найкращий консультант – розумний консультант”.

2. Які з наведених нижче висловлювань належать кваліфікованому, а які – некваліфікованому консультантові:

- 1) “Якщо ви не будете прислухатися до моїх порад, то наші зустрічі слід припинити”;
- 2) “Зараз має значення лише те, що ви відчуваєте”;
- 3) “Вам не слід хвилюватися через такі дрібниці”;
- 4) “У вас вистачить власних сил, щоб вийти з цієї ситуації”;
- 5) “Гадаю, той досвід, який ви отримали під час консультивання, знадобиться в майбутньому”;
- 6) “Спробуйте зробити свій вибір”.
- 7) “Ви звернулися за адресою. Я чудовий спеціаліст у цих питаннях!”.

Наведіть власні приклади висловлювань психолога та оцініть до якої категорії вони належать. Обґрунтуйте вашу відповідь.

II. Творчі завдання:

1. Написати есе на тему “Я – психолог”.

2. Написати оголошення про надання психологічних послуг, дотримуючись кодексу професійної етики.

III. Ігрове завдання:

Уявіть, що ви режисер і вам необхідно підібрати акторів на роль студента-психолога, психолога-консультанта, викладача психолога. Опишіть основні атрибути цих персонажів, вказуючи на їхні позитивні і негативні сторони.

Семінарське заняття № 4 (2 год)
Вербальні й невербальні засоби
консультативного процесу

План обговорення

1. Визначення і риси консультативного контакту.
2. Навички підтримки консультативного контакту (вербальне і невербальне спілкування).
3. Перенос і контрперенос у консультуванні.
4. Елементи невербальної поведінки:
 - а) позиція „обличчям до обличчя”;
 - б) відкрита поза;
 - в) вираз обличчя;
 - г) візуальний контакт;
 - д) кивання головою;
 - е) інтонація і темп мови;
 - є) паузи мовчання.
5. Види невербальних проявів:
 - а) підтвердження й повторення;
 - б) заперечення або заплутування;
 - в) посилення й акцентування;
 - г) контроль та регуляція.
6. Техніка дзеркального відображення невербальної поведінки.

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація : посібник для студ. Київ : Вид-во «Освіта України», 2014. С. 17-43, 276-287.
2. Магдисюк Л. І., Федоренко Р.П. Основи психологічного консультування: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 87-106.
3. Основи психологічного консультування (лекційний курс). Навч.-метод. посібник для студентів спец. «Практична психологія» Укладачі Б.А. Якимчук, І.П. Якимчук. Умань, 2019. С.86-92, 114-131.
<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/232/1/%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%98%20%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A1%D0%A3%D0%9B%D0%AC%D0%A2%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF.pdf>
4. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування : навч. посібн. Київ, 2004. С. 111-124. https://lkkeip.at.ua/_ld/1/146_up_31.pdf
5. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. Київ, 2007. С. 118-121, 145-168.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Піз Алан, Піз Барбара. Мова рухів тіла (Мова жестів). Харків, 2019. 416 с. <https://chitaka.com.ua/knigi/mova-ruhiv-tila/>
2. Паркулаб О.Г. Терапевтичний діалог як співтворчість консультанта і клієнта. Габітус. № 15, 2020. С.187-191.
3. Трумко О.М. Невербальна поведінка дітей у сімейній комунікації. Scientific Journal Virtus, January. № 20, Part 2, 2018. С. 65-68.

4. Ялом І. Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта. Харків, 2021. 332 с.
<https://epicentrk.ua/ua/shop/kniga-yalom-i-likiv-vid-kokhannya-ta-inshi-opovidi-psikhoterapevta-978-617-12-9090-7.html>

Запитання для самоконтролю, роздумів і дискусії

1. Назвіть загальні риси консультативного контакту.
2. Яке значення консультативного контакту для психологічного консультування?
3. Проаналізуйте взаємодію “консультант-клієнт” з урахуванням існуючих відмінностей у сучасних теоретичних підходах.
4. Розкрийте зміст понять “фізичний і емоційний компоненти” консультативного контакту.
5. Наведіть приклади переносу і контрпереносу.
6. Прокоментуйте умовивід К. Юнга: “Перенос – альфа і омега терапії”.
7. Як ви розумієте наступні висловлювання відомих психотерапевтів:
 - “Вислухайте клієнта, бо він каже вам діагноз” (В. Ослер);
 - “Я ціную тепле, емпатійне, уважне вислуховування” (К. Роджерс)?
8. Схарактеризуйте основні види невербальних проявів у консультуванні.
9. Які невербальні комунікативні канали найчастіше використовуються людьми?

Завдання для самостійної роботи

I. Інтерактивні завдання:

1) Підберіть 2-3 вправи на розвиток навичок невербальної взаємодії для застосування в групі з навчальною метою. Наприклад, вправа “Дотик”.

Мета – розвивати тактильну сенситивність, виявити невербальні погладження.

Завдання: всі студенти сідають у коло, а один - у центрі, кладе руки долонями вгору і закриває очі. Всі підходять до нього, аби покласти руки йому на долоні. Треба відгадати того, хто підійшов.

2) Виберіть собі партнера в групі студентів і покажіть застосування техніки “віддзеркалення”.

II. Письмово виконати навчально-експериментальне завдання:

Провести цілеспрямоване спостереження в буденних умовах; зробити психологічний аналіз невербальної поведінки.

Мета спостереження – емпірично дослідити невербальні прояви поведінки людей в буденних умовах.

Методичне забезпечення: “Схема спостереження: невербальна комунікація” (за Дж.Бюдженалем).

Практичне завдання: використовуючи *техніку цілеспрямованого підслуховування*, зробити письмовий аналіз буденного спостереження за схемою:

1. Описати спостереження.
2. Виокремити фрагменти, в яких відображено зміст невербальної поведінки.
3. Інтерпретувати фрагменти опису невербальної поведінки.
4. Зробити висновки на основі описаного спостереження.

Загальні рекомендації до організації спостереження: в школі, поліклініці, кафе, салоні краси й т.п. місцях розташуйтеся так, щоби слухати (і частково бачити) двох людей, які спілкуються. Виконуючи це завдання, ви не порушите правил етикету, якщо будете лише спостерігати *процес* взаємодії, не звертаючи уваги на *зміст*. Коли ви знаходитесь у ситуації, що дозволяє вам ненав’язливо слухати і спостерігати, зверніть увагу на те, як люди між собою розмовляють.

А) Спершу відзначте свої безпосередні враження:

Хто більше говорить?

Хто більше проникнутий розмовою?

Б) Відповідаючи на ці питання, вкажіть на ознаки, які підтверджують ваші висновки. При цьому зверніть увагу на мову тіла співрозмовників, їхні жести, вираз обличчя, рухи, тембр

голосу, швидкість мови тощо – тобто на все, крім слів та їх значень. Допоможе Вам запропонована Дж. Бюдженталем

Схема спостереження:

1. Яка послідовність рухів або інтеракцій спостерігається у співрозмовників? Наприклад, коли один нахилиється вперед, інший теж, зазвичай, нахилиється або навпаки, відхиляється.
2. Які невербальні канали найбільше задіяні (руки, поза, зміна темпу мови тощо)?
3. Чи помітили ви якусь тенденцію в одного (або в обох) співрозмовників? Наприклад, зберігалася нерухомість стосовно іншого, пасивність тощо.
4. Наскільки вербальна комунікація кожного співрозмовника відповідала невербальній?
5. Чи підтверджує спостереження за мовою тіла ваші попередні враження? (див. п. А)). Що саме в поведінці одного (або обох) співрозмовників змінило ваші враження?
6. Спробуйте передбачити, що далі будуть робити співрозмовники (наприклад, якщо вони сперечаються, хто з них змінить свій погляд; якщо вони діляться враженнями з приводу якоїсь події, то хто з них змінить тему розмови).
7. Зробіть загальний висновок про спостереження.

Семінарське заняття № 5-6 (4 год) Зміст процесу психологічного консультування

План обговорення

1. Процедура першої зустрічі з клієнтом.
2. Процес формування контакту.
3. Психологічний інструментарій консультанта: методи і прийоми.
4. Причини відмови від консультування.
5. Умови ефективності психологічного консультування.
6. Рекомендації консультантам-початківцям.

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: навчальний посібник. Київ : Четверта хвиля, 2004. С.45 – 81.
2. Магдисяк Л. І., Федоренко Р.П. Основи психологічного консультування: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 87-93, 267-278.
3. Основи психологічного консультування (лекційний курс). Навч.-метод. посібник для студентів спец. «Практична психологія» Укладачі Б.А. Якимчук, І.П. Якимчук. Умань, 2019. С. 76-90, 106-113.
4. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Київ, 2004. С. 111-113, 125-146. https://lkkеip.at.ua/ld/1/146_up_31.pdf

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Васьківська С. Психологічна ситуація як інтелектуальне завдання. Ідентифікація проблеми. *Психолог.* № 1, 2006. С.21 – 27.
2. Боуен Денніс. Вступ до клінічної психології. Курс лекцій. Київ : Горобець, 2018. 152 с.
3. Паркулаб О.Г. Аналіз сучасних підходів до структурування процесу консультування. *Психологічні виклики сучасних організацій : зб. матеріалів II Міжнародній науково-практичній конференції* (м. Івано-Франківськ, 03 бер. 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 96-99.

4. Паркулаб О.Г. Екзистенційна позиція консультанта як професійний вибір. *Психологія особистості*. № 1 (8), 2017. С. 183-197. <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/po/article/view/3146/3582>
5. Ялом І. Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта. Харків, 2021. 332 с. <https://epicentrk.ua/ua/shop/kniga-yalom-i-liki-vid-kokhannya-ta-inshi-opovidi-psikhoterapevta-978-617-12-9090-7.html>

Запитання для самоконтролю, роздумів і дискусії

1. Вкажіть особливості проведення першої зустрічі з клієнтом.
2. Як ви розумієте наступне висловлювання К.Юнга: “Добра порада – це сумнівні ліки, але не особливо небезпечні через незначну ефективність”?
3. Що може слугувати причиною(ами) відмови клієнтові в консультуванні?
4. Як би ви могли відповісти клієнтові на запитання: “Що таке консультування (психотерапія)”?
5. Якою метафорою ви можете описати процес консультування?
6. Як ви розумієте наступні поняття: “запит” і “проблема” клієнта?
7. Поміркуйте над афоризмом Ф. Ніцше: “Нема істини є лише інтерпретація”.
8. Схарактеризуйте директивні й недирективні терапевтичні методи.
9. Які з них ви вважаєте найбільш ефективними? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання для самостійної роботи

I. Експериментально-прикладне завдання:

1. У спілкуванні зі знайомими людьми застосуйте наступні прийоми відображення змісту: перефразування й узагальнення. Запишіть їх і проаналізуйте.
2. Використайте в повсякденному житті наступні прийоми підтримки: підбадьорювання і заспокоєння. Запишіть їх і проаналізуйте.
3. Наведіть приклади застосування наступних технік: відкриті й закриті запитання, інтерпретація, конфронтація, відображення почуттів, саморозкриття, зворотний зв'язок, резюме.

II. Ігрове завдання:

Практика комунікативних навичок. Вправа «Активне слухання». Інструкція: група студентів ділиться на підгрупи по три особи. Розподіл ролей – консультант, клієнт, спостерігач (останній не втручається в розмову). Клієнт відтворює/ описує кількома короткими реченнями нескладну ситуацію чи проблему з реального життя, включаючи виявлення почуттів і думок щодо цього. Консультант повинен практикувати тільки слухання. Його завдання – уважно слухати та підсумовувати почуте від клієнта (наприклад, «Як я розумію, Ви кажете ...», «Якщо я правильно зрозумів, Ви хотіли сказати ...», «Ви маєте на увазі ...» тощо. Спостерігач після кожної короткої частини виступу клієнта і консультанта дає зворотний зв'язок про продуктивність останнього і точність його розуміння висловлювань клієнта. УВАГА! Слухач (або консультант) повинен уникати усіляких спроб перетворити цю вправу в сеанс консультування. Він може ставити лише короткі уточнюючі запитання, щоб якнайточніше зрозуміти промовця. Потім можна помінятися ролями, кожен учасник виконує свою роль до 30 хв.

III. Консультативний практикум:

Написати від першої особи розповідь (сповідь) клієнта про особистісну проблему і зробити письмовий аналіз консультативного випадку за схемою:

- 1) Проаналізувати скаргу клієнта, розкриваючи її явний та прихований зміст.
- 2) Вказати психологічний запит.
- 3) Сформулювати самодіагноз.
- 4) Описати психологічний синдром (запропонуйте ваш набір симптомів).
- 5) Визначити проблему клієнта.

- 6) Сформулювати гіпотезу(и) стосовно причин виникнення проблеми.
 - 7) Визначити мету і завдання консультування.
 - 8) Вказати теми, які б ви обрали для обговорення.
 - 9) Зробити висновки про труднощі клієнта та сформулювати психологічний прогноз на основі аналізу вікового періоду, характеру міжособистісних стосунків, професійних інтересів, історії навчання тощо.
- Вимоги до оформлення: об'єм – приблизно 1-2 друковані сторінки (див. Додаток 2).

Семінарське заняття № 7-8 (4 год)
Структурування процесу консультування

План обговорення

1. Зміст і завдання еkleктичної моделі консультування (Б. Гілланд та співробітники, 1989).
2. Застосовування п'ятикрокової моделі інтерв'ю.
3. Загальна характеристика проблемно-орієнтованого консультування (ПО-консультування).
4. Правила структурування процесу консультування.

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Боуен Денніс. Вступ до клінічної психології. Курс лекцій. Київ : Горобець, 2018. 152 с.
2. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник . Київ. : Четверта хвиля, 2004. С.45 – 81.
3. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева на ін. Підручник. Київ : Либідь, 2003. С.272-281.
4. Основи психологічного консультування (лекційний курс). Навч.-метод. посібник для студентів спец. «Практична психологія» Укладачі Б.А. Якимчук, І.П. Якимчук. Умань, 2019. С. 76-90, 106-113.
5. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування : навч. посіб. Київ, 2004. Глава 5. Етапи психологічного консультування. С. 76-149.
https://lkkeip.at.ua/_ld/1/146_up_31.pdf

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Паркулаб О.Г. Аналіз сучасних підходів до структурування процесу консультування. *Психологічні виклики сучасних організацій : зб. матеріалів II Міжнародній науково-практичній конференції* (м. Івано-Франківськ, 03 бер. 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 96-99.
2. Паркулаб О.Г. Екзистенційна позиція консультанта як професійний вибір. *Психологія особистості*. № 1 (8), 2017. С. 183-197.
<https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/po/article/view/3146/3582>
3. Паркулаб О.Г. Екстерналізація як інтегративна технологія психологічної допомоги особистості. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації : тези I Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 4-5 листопада 2022 р.). Тернопіль, 2022. С.76-80 <http://psr.wunu.edu.ua/science/>
http://psr.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/TOM_Mater_ali-konferenc_i.pdf
4. Ялом І. Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта. Харків, 2021. 332 с.
<https://epicentrk.ua/ua/shop/kniga-yalom-i-liki-vid-kokhannya-ta-inshi-opovidi-psikhoterapevta-978-617-12-9090-7.html>
5. Кочюнас Р. Психологическое консультирование. Групповая психотерапия. М. : Академический Проект; ОППЛ, 2003. С. 19 - 23.

Запитання для самоконтролю, роздумів і дискусії

1. Як ви гадаєте, чи існують відмінності між терапевтичною і буденною приватною бесідою?
2. Яка структура еkleктичної моделі консультування?
3. Які чинники вказують на умовний характер структурування процесу консультування?
4. Визначте загальні правила і установки, які впливають на ефективність процесу консультування.
5. У чому полягають відмінності у структуруванні процесу орієнтованого на проблему консультування, особистість і рішення?
6. Розкрийте зміст стосунків “консультант-клієнт” у консультативному процесі.
7. Чому важливе обопільне розуміння заявленої проблеми?
8. Як відбувається аналіз проблеми клієнта в консультуванні?
9. Як ви можете схарактеризувати інсайт у консультуванні?
10. Якою повинна бути тривалість консультативних зустрічей? Інтервал між бесідами?
11. Назвіть загальні соціальні й особистісні цінності, на які орієнтується консультант в психотерапевтичному процесі?

Завдання для самостійної роботи

I. Консультативний практикум:

1. У спілкуванні зі знайомими людьми застосуйте наступні прийоми відображення змісту: перефразування й узагальнення. Запишіть їх і проаналізуйте.

2. Використайте в повсякденному житті наступні прийоми підтримки: підбадьорювання і заспокоєння. Запишіть їх і проаналізуйте.

3. Наведіть приклади застосування наступних технік: відкриті й закриті запитання, інтерпретація, конфронтація, відображення почуттів, саморозкриття, зворотний зв'язок, резюме.

II. Навчальне завдання. Вправа «Техніка екстерналізації проблеми».

Інструкція: Група студентів ділиться на підгрупи по 4-5 осіб. У кожній групі хтось один пропонує опис проблеми клієнта. Інші учасники беруть участь у груповому обговоренні шляхів врегулювання цієї проблеми. Студенти намагаються розглянути цю проблему з різних боків як сторонні спостерігачі й запропонувати різні варіанти (чи альтернативи) вирішення проблеми, заповнивши таблицю альтернативних рішень П'ятикрокової моделі інтерв'ю. При цьому важливо, щоби вони ділилися своїми думками, ідеями та конструктивно взаємодіяли між собою.

Семінарське заняття № 9 (2 год)

Психометрія і консультування

План обговорення

1. Функції психологічного тестування.
2. Правила підбору психологічних тестів.
3. Принципи застосування тестів у консультуванні.
4. Вимоги до психологічного тестування у консультуванні.
5. Тести когнітивних процесів сприймання, уваги, уяви, мови і загальних інтелектуальних здібностей.
6. Тести пам'яті.
7. Тести комунікативних здібностей.
8. Проективна діагностика внутрішнього світу особистості.
9. Нетестові методи діагностики в консультуванні (спостереження, інтерв'ювання, опитування, анкетування).

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА:

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Галян І.М. Психодіагностика : посібник. Київ, 2011. 459 с.
2. Магдисюк Л. І., Федоренко Р.П. Основи психологічного консультування: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 68-87.
3. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. 246 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Мушкевич М. Діагностичний комплекс психологічного супроводу сімей, що мають проблемних дітей. *Психологічне консультування і психотерапія*. 2021. Вип (15). С. 24-31.
2. Помиткіна Л.В. Особливості застосування психодіагностики в консультативній практиці. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Додаток 2 до Вип. 36: Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології». Вип. 13. Київ: Гнозис, 2016. С.149-155.
3. Кочюнас Р. Психологическое консультирование. Групповая психотерапия. М.: Академический Проект; СПб, 2003. С. 19 - 23.

Запитання для самоконтролю, роздумів і дискусії

1. Яке значення психологічного тестування в практиці консультування?
2. Як здійснюється вибір тестів у психологічному консультуванні?
3. Як ви гадаєте, чи доцільно залучати клієнтів до підбору тестів?
4. Продовжте наступне міркування К. Роджерса: “Якщо психолог починає свою роботу з цілої батареї тестів, то напрошується висновок, що він ...”.
5. Яким вимогам повинні відповідати психологічні тести і тестування в умовах консультування?
6. Яким вимогам повинні відповідати опитувальники, що застосовуються в консультуванні?
7. При аналізі яких сфер особистості клієнта доцільно застосовувати результати тестів і опитувальників?
8. Які психологічні тести застосовують для оцінювання загальних, інтелектуальних і комунікативних здібностей у дітей і дорослих?
9. Які психологічні тести застосовують для оцінювання пізнавальних процесів?
10. Які проєктивні методики можна застосовувати в консультуванні?
11. Вкажіть переваги комп’ютерного тестування.
12. Якщо б до вас звернулись із запитанням: чи варто віддавати дитину до школи у 6 років, які психодіагностичні методики ви б використали для вивчення дитини і вироблення рекомендацій для батьків?
13. Які тести, призначені для діагностики рівня психологічного розвитку дитини ви використаєте, якщо до вас звернулись батьки з проблемою, що дитина в початкових класах погано вчиться?

Завдання для самостійної роботи

I. Провести самоаналіз:

1. Підберіть тести й опитувальники для самодіагностики. Зробіть висновок про ймовірні проблеми, пов’язані з діагностованими сферами.

II. Навчальне завдання:

1. Вправа: взяти будь-який опитувальник, який має не менше ніж 100 запитань, і проаналізувати його на придатність до використання у практиці психологічного консультування.

2. З'ясувати психотерапевтичний вплив на клієнта проєктивних методик. Для цього: візьміть будь-який проєктивний тест і апробуйте його на потенційному клієнті.

II. Консультативний практикум:

Підберіть тестові методики і проведіть психологічне консультування з потенційним клієнтом. Зробіть письмовий аналіз консультативного випадку. Сформулюйте рекомендації для клієнта. Методичне забезпечення: модель етапів психологічного консультування.

Алгоритм виконання завдання:

1. Підібрати стандартизовані психодіагностичні методики, що дозволяє отримати точні кількісні і якісні показники психологічних властивостей, що вивчаються.

2. Провести тестування, дотримуючись процедурних вимог, і дослідити психологічні особливості клієнта.

3. Виробити найдоцільніші рекомендації клієнту для вирішення його проблеми.

Семінарське заняття № 10 (2 год) Окремі випадки консультування клієнтів

План обговорення

1. Робота консультанта з тривожними клієнтами. Механізми захисту від тривоги.
2. Консультування при реакціях страху і фобіях.
3. Консультування “немотивованих” клієнтів, вороже налаштованих і агресивних клієнтів.
4. Консультування шизоїдних осіб.
5. Консультування асоціальних осіб.
6. Консультування клієнтів, що переживають провину.
7. Консультування клієнтів з депресіями і суїцидальними намірами.
8. Особливості консультування клієнтів, які пережили втрату (смерть, розлучення).
9. Особливості консультування істеричних осіб.
10. Особливості консультування алкогольно залежних осіб.
11. Консультування клієнтів із психосоматичними розладами.
12. Консультування клієнтів із сексуальними проблемами.
13. Консультативна робота зі сім'єю.

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Магдисюк Л. І., Федоренко Р.П. Основи психологічного консультування: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 119-147, 173-257.
2. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї : навчальний посібник. Київ, 2010. Тема 9. Сімейного консультування. С. 162-180. https://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
3. Титаренко Т.М. Кризове психологічне консультування. Київ: Главник, 2004.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Васьківська С. Допомога жертвам сексуального насильства . *Психолог*. 2006. № 10. С.23 - 25.
2. Жестерев С. Згубна дія алкоголю. “Зелений змії” під мікроскопом . *Психолог*. 2005. № 44. С.25-26.
3. Живаєва Н. Психологічна допомога молоді, яка схильна до суїциду. *Психолог*. 2006. № 2-3. С.42 - 44.
4. Качаєв А. Шкільна тривожність: її вплив на учня. *Психолог*. 2006. № 13. С.16 - 17.

5. Опухова Н. Застосування психодрами в психотерапії з дітьми, що пережили насильство. *Психолог*. 2006. № 12. С.2 - 32.
6. Корнієнко І., Католик Г. Психологічна допомога дітям, що зазнали травми внаслідок катастрофи. *Психолог*. 2004. № 46. С.8 - 12.
7. Козина Н. Як допомогти дітям пережити втрату близької людини. *Психолог*. 2004. № 45. С.29 - 30.
8. Маркова М. В., Савіна М. В., Антонович М. О. Психотерапія та психологічне консультування в програмах реабілітації залежних від психоактивних речовин. *Психіатрія, неврологія та медична психологія*, 2019. Вип. (11). С18-23.
9. МН4U - Дізнайтеся більше про психічне здоров'я в Україні! <https://www.mh4u.in.ua/>
10. Помиткіна Л.В. Особливості застосування психодіагностики в консультативній практиці. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Додаток 2 до Вип. 36: Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології». Вип. 13. Київ: Гнозис, 2016. С.149-155.
11. Франкл В. Психотерапія на практиці. Харків, 2021. С.107 – 237.
12. Ялом І., Ялом М. Питання життя і смерті. Харків, 2021. 280 с.
13. Як мої слова і дії можуть впливати на психічне здоров'я людей - МН4U <https://www.mh4u.in.ua/hochu-diznatysya-bilshe/yak-nashi-budenni-slova-zmushuyut-inshyh-p/>

Запитання для самоконтролю, роздумів і дискусії

1. Розкрийте погляди З.Фрейда на природу тривоги. Що означає термін “angst”?
2. Вкажіть засоби і способи, за допомогою яких клієнти маскують тривогу.
3. Які соматичні симптоми вам доводилося спостерігати у житті і які причини їх виникнення?
4. Яка відмінність між страхом і тривогою?
5. У яких випадках людина може відчувати нормальний страх?
6. Що вирізняє істеричну особистість від інших людей?
7. У яких випадках екзистенційна провина може стати невротичною і навпаки?
8. Як ви розумієте висловлювання Кеннеді, що “депресія – це повернута лють”.
9. Чому для опису процесу скорботи і розлучення консультанти застосовують одну і ту саму модель?
10. Якими принципами керується консультант, працюючи з алкогольно залежними?

Завдання для самостійної роботи

I. Експериментально-дослідницьке завдання:

Визначте проблеми ваших однолітків методом опитування. Вкажіть, до яких сфер життя вони належать. Запишіть психологічні проблеми, що потребують допомоги консультанта.

II. Підготувати доповідь на одну із запропонованих тем:

1. Консультування тривожних клієнтів.
2. Консультування клієнтів, що відчувають страх.
3. Консультування дітей, які зазнали психологічних травм (насилля, катастрофа, смерть, втрата, розлука, розлучення батьків тощо).
4. Консультування шизоїдних осіб.
5. Консультування асоціальних осіб.
6. Консультування клієнтів, що переживають провину.
7. Консультування клієнтів з депресіями і суїцидальними намірами.
8. Особливості консультування клієнтів, які пережили втрату (смерть, розлучення).
9. Особливості консультування істеричних осіб.
10. Особливості консультування алкогольно залежних осіб.
11. Консультування клієнтів із психосоматичними розладами.
12. Консультування клієнтів із сексуальними проблемами.